

לצורות לשמים

דפוס לעיון ולמחשה מן המקורות

א. יום ירידת גשמים הוא יום שמחה לעולם

גוי אחד שאל את רבי יהושע בן קרחה: אמר לו: אתם יש לכם מועדות, ואנו יש לנו מועדות. בשעה שאתם שמחים אין אנו שמחים ובשעה שאנו שמחים אין אתם שמחים. ואימתי אנו ואתם שמחים? בירידת גשמים. מה הטעם? "לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו", מה כתיב אחריו הריעו - לאלוקים כל הארץ
(בר"ר י"ג)

מדוע יום ירידת גשמים הוא יום שמחה? (העזרו גם במאמרי חז"ל הבאים)

רבי אלעזר ברבי זמרא אמר: ע"י הגשמים הכל מתברך: משא ומתן מתברך, והפרגמטוטים הסוחרים מרויחים. רבי יוחנן בר לוי אמר: אף החולים מרויחים ואבריהם יפים עליהם. אבימי היה מבקר את החולים כשהיתה הרביעית הגשם יורדת. אמר לו רבי חייא בר אבא: מה הם עושים? אמרו לו: נינוחו. רבי אבא אומר: אף אבן טובה מרגשת חכמים אומרים אף דגים מרגישים (בר"ר י"ג)

גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו (תענית ח')
אמר רבי יוחנן: גדול יום הגשמים שאפילו גייסות פוסקות בו (תענית ח')
גדול יום הגשמים שאפילו ישועה פרה ורבה בו שנא' 'תפתח ארץ ויפרי ישע' (תענית ז')
אמר רב חנן בגדתאה: מטר - משקה, מרוה, מזבל, מעדן וממשיך (נותן טעם טוב בפרות להמשיך את הלב)

ב. הגשם נס

גדול יום הגשמים שאפילו ישועה פרה ורבה בו שנא' "תפתח ארץ ויפרי ישע" (תענית ז')

רבי יהודה בר יחזקאל כשהיה רואה את הגשמים יורדים היה מברך: יתפאר ויתגדל ויתברך שמו של מי שאמר והיה העולם שהוא ממנה אלף אלפים ורבי רבבות של מלאכים על כל טיפה וטיפה שירדת. ואין טיפה מתערבת בחברתה" (דב"ר ז' ז')

ג' מפתחות בידי הקב"ה שלא נמסרו בידי שליח ואלו הן: מפתח של גשמים ומפתח של חיה ומפתח של תחית המתים
מפתח של גשמים דכתיב: "יפתח ה' את אוצרו הטוב את השמים, לתת מטר ארצך בעתו" (דברים כ"ח) (תענית א')
אמר רבי אבהו: גדול יום גשמים מתחית המתים (תענית ז') אמר רבי יהודה: גדול יום הגשמים כיום שנתנה בו תורה אמר ר' חמא בר חנינא: גדול יום גשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ שם אמר רבי יוחנן: גדול יום גשמים כיום קיבוץ גלויות שנא': "שובה ה' את שבינתנו כאפיקים בנגב" (תהילים) (תענית ח')

רבי יוחנן מצפורי בשם רבי שמואל בן נחמן אמר: מפני ארבעה דברים חזר בו הקב"ה שלא תהא הארץ שותה אלא מלמעלן כלומר שגשם ירד מלמעלה ולא "ואד יעלה . . . והשקה" מפני בעלי זרוע, בשביל להדיח את הטללים הרעים ושיהא הגבוה שותה כנמוך, ועוד, שיהא הכל תולין עיניהם כלפי מעלה (בר"ר י"ג)

הרבה טיפין בראתי בעבים וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה שלא יהיו שתי טיפות יוצאות מדפוס אחד שאלמלי שתי טיפות יוצאות מדפוס אחד מטשטשות את הארץ ואיננה מוציאה פרות (בבא בתרא ט"ז)

ולמה נקרא שמו יורה?

שמורה את הבריות להטיח גגותיהם להכניס פרותיהם ולעשות כל צרכיהן.

ד"א שמרוה את הארץ ומשקה עד תהום

ד"א יורה שיורד בנחת ואינו יורד בזעף (כחץ שנורה ישר ואינו נוטה לכאן ולכאן)

או יורה אינו אלא שמשיר את הפרות, ומשטיף את הזרעים. ומשטיף את האילנות.

מלקוש - מה יורה לברכה אף מלקוש לברכה. . . שמל קשיותיהן של ישראל. . . שממלא תבואה בקשיא. . . שיורד על המלילות ועל הקשין. (תענית ו')

א. נס ירידת הגשמים מושווה לכמה ניסים גדולים מאד. מהם? מדוע? (במיוחד הסבירו את הקשר בין נס ירידת גשמים לתחית המתים)

ב. תארו את מחזור המים בטבע (התהוות הגשמים) והדגישו את הניסים הברורים שבמחזור זה.

ג. הגשם נברא כך שיוכל לשרת היטב את בני האדם הדגימו (תוך התבססות על מאמרי חז"ל הנ"ל).

ג. ירידת גשמים תלויה במעשי האדם

אמר רבי תנחום בר חנילאי: אין גשמים יורדים אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל.

אמר ר' תנחום. . . אין גשמים נעצרים אא"כ נתחיבו שונאיהן של ישראל כליה.

אמר ר' חסדא: אין גשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תרומות ומעשרות.

אמר ר' שמעון בן פזי - אין גשמים נעצרים אלא בשביל מספרי לשון הרע.

אמר רב המנונא - אין גשמים נעצרים אלא בשביל עזי פנים.

אמר רב קטינא - אין גשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תורה.

אמר רב אמו - אין גשמים נעצרים אלא בעוון גזל.

אמר רבי יוחנן: אין גשמים פוסקין אלא בשביל פוסקי צדקה.

(תענית ז' ח')

ונתתי גשמיכם בעתם -בלילי רביעיות ובלילי שבתות, שכן מצינו בימי שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות עד שנעשו חיטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדגרי זהב וצררו מהם דוגמא לדורות להודיע כמה החטא גורם. וכן מצינו בימי הורדוס שהיו עוסקין בבנין ביהמ"ק והיו יורדין גשמים בלילה, למחר נשבה הרוח: ונתפזרו העבים וזרחו החמה ויצאו העם למלאכתן וידעו שמלאכת שמים בידן (תענית כ"ג)

א. הביאו פסוקים המדברים על הקשר שבין מעשי האדם לבין ירידת גשמים, הביאו גם את דברי רש"י על פסוקים אלו. (ויקרא כ"ו ד' דברים י"א י"ד דברים כ"ח י"ד ועוד)

ב. עיינו במלכים א' פרק י"ז וסרו מדוע עצר אליהם את הגשם (הביאו את דברי רש"י ורד"ק על פסוק א')

ד. ירידת גשמים בזכות. . .

תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר שגזר שלש עשרה תעניות על הציבור ולא ירדו גשמים באחרונה התחילו הציבור לצאת מביהכ"נ אמר להם: "תקנתם קברים לעצמכם?" (כלומר לכו קברו עצמכם מפני הרעב) געו כל העם בבכיה וירדו גשמים (תענית כ"ה) שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר: "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה" "אבינו מלכנו למענך רחם עלינו. "וירדו גשמים. . . יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא מפני שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו (תענית כ"ה)

חנן הנחבא בן בנו של חוני המעגל היה כשהיה העולם מצטרך לגשם היו רבנן משלחין תינוקות של בית רבן אליו והיו מושכים בשולי בגדו ואומרים לו: "אבא, אבא, תן לנו גשם" אמר לפני הקב"ה: רבש"ע עשה בשביל אילו שאין מכירים בין אבא שנותן גשם לאבא שאינו נותן גשם. (תענית כ"ג)

מעשה שאמרו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להם: "צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו, נוסח אחר: פעם אחת יצא רב אדר ולא ירדו גשמים שלחו לחוני" וגו' התפלל ולא ירדו גשמים.

מה עשה? עג עוגה ועמד בתוכה כדרך שעשה חבקוק הנביא שנא' "על משמרת אעמדה ואתיצבה על מצור" וגו' אמר לפני בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך". התחילו גשמים מנטפין.

אמרו לו תלמידיו: ראינוך ולא נמות? כמדומין אנו שאין הגשמים יורדים אלא להתיר שבועתך אמר: "לא כך שאלתי אלא גשמי בורות, שיחין ומערות" ירדו בזעף עד שכל טיפה וטיפה כמלוא פי חבית ושערו חכמים שאין טיפה פחותה מלוג.

אמרו לו תלמידיו: "רבי, ראינוך ולא נמות? כמדומין אנו שאין גשמים יורדים אלא לאבד את העולם" אמר לפניו: "לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה" ירדו כתיקון, עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים.

אמרו לפניו: "רבי כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם"

אמר להם: "כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה אעפ"כ הביאו לי פר הודיה. "הביאו לו פר הודיה, סמך שתי ידי עלי ואמר פניו: "רבש"ע, עמך ישראל. שהוצאת ממצרים, אינן יכולים לא ברב טובה ולא ברב פורענות. כעסת עליהם, אינן יכולים לעמוד, השפעת עליהם טובה, אינן יכולים לעמוד. יה"ר שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם מיד, נשבה רוח, והתפזרו העבים, וזרחה השמש, ויצאו העם לשדה והביאו להן כמהין ופטירות.

שלח לו שמעון בן שטח: אלמלי חוני אתה, גוזרני עליך וידי שאלו שנים כשני אליהו, שמפתחות גשמים בידי אליהו, לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך? אבל מה עשה שאתה מתחטא לפני המקום, והוא עושה לך רצוןך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו, ואומר לו: אבא, הולכיני לרחצני בחמין! שטפני בצונן! תן לי אגוזים, שקדים, אפרסקים ורימונים ונותן לו. ועליך הכתוב אומר: שמח אביך ואמך ותגל יולדתך תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל: ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור איוב ותגזר אמר ויקם לך" אתה גזרת מלמטה והקב"ה מקיים מאמריך מלמעלה ועל דרכיך נגה אור דור שהיה אפל הארת בתפילתך כי השפילו ותאמר גוה - "דור שהיה שפל הגבהתו בתפילתך.

ושח עינים יושיע - "דור ששח בעוונו הושעתו בתפילתך

ימלט אי נקי - "דור שלא היה נקי מלטתו בתפילתך"

ונמלט בבר כפיך - "מלטתו במעשה ידיך הבורחים (תענית כ"ג ויש גם בתענית י"ט)

אבא חלקיה בן בנו של חוני המעגל היה. וכשהיה העולם צריך לגשם היו רבנן שולחים אליו, ומתפלל ויורד גשם פעם אחת היה העולם צריך לגשם ושלחו החכמים שני חכמים לבקש רחמים שירד גשם. הלכו לביתו ולא מצאוהו ויצאו לשדה ומצאוהו שהוא חורש. אמרו לו שלום. ולא החזיר פניו אליהם. כשלקט עצים החזיק את העצים ואת המקוש בכתף אחת ואת הבגד בכתף שניה. כל הדרך לא לבש נעליו, וכשהגיע למים לבש נעלים. כשעבר קוצים הרים בגדיו כשהגיע הביתה נכנסה אשתו בראש ואחר נכנס הוא ואחר נכנסו החכמים. ישב וסעד, ולא אמר לחכמים שיאכלו. חלק לחם לילדים, לקשיש - אחת ולקטן שתיים אמר לה לאש:

ידוע אני שחכמים בשביל גשם באו, נעלה לגג ונבקש רחמים אולי יתרצה הקב"ה וירד גשם ולא נחזיק טובה לעצמינו עלו לגג עמד הוא בזוית אחת והיא בזוית שניה והגיעו עננים מהצד שעמדה האישה כשירד אמר להם: בשביל מה באתם? א"ל: החכמים שלחונו לבקש רחמים על הגשם אמר להם: ברוך המקום שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה אמרו לו: "יודעים אנו שהגשם בשבילך בא אלא תרץ לנו כמה תמיהות: מאי טעמא כשנתנו למר שלום לא הפנה לנו פניו? אמר להם: שכיר יום הייתי וחשבתי שלא אתבטל מאי טעמא החזקת את העצים על כתף אחת ואת הבגד על כתף שניה? אמר להם: "טלית שאולה היתה. וללבוש

שאלתיה ולא להחזיק עליה עצים מאי טעמא כל הדרך לא לבש מנעלים וכשהגיע למים לבש נעלים? אמר להם: "כל הדרך אני רואה ובמים אינני רואה מאי טעמא כשהגיע מר לקוצים הרים בגדו?" אמר להם: זה מעלה ארוכה זה אינו מעלה ארוכה "מאי טעמא נכנסה היא לבית תחילה, ואחריה מר ואחר כך אנחנו? אמר להם: "משום הכרתי אתכם מאי טעמא כשפרסת לחם לא לא אמרת: שבו אכלו? אמר להם משום שאין לי הרבה להם וחשבתי לא להחזיק "טובה בחינם מאי טעמא נתן מר לילד הקשיש פרוסת לחם אחת ולקטן שתיים? אמר להם: שזה יושב בבית וזה יושב בבית הכנסת מאי טעמא הקדימו העניים לבוא מהזוית שהאשה עמדה? אמר להם: משום שהאשה נמצאת בבית ונותנת לחם לעניים וקרובה הנאתם ואני נותן כסף ולא קרובה הנאתם. ועוד בכותים שבשכונותינו אני בקשתי שימותו והיא בקשה שיעשו תשובה וחזרו (תענית כ"ג)

מן הספורים דלעיל (המובאים במסכת תענית) אנו לומדים שתפילה מועילה לירידת גשמים הוכיחו מן הכתוב בחומש כי הקב"ה מתאוה שיתפללו אלא לצורך הגשם.

- ב. מה הם הלקחים שאפשר ללמד מהפורים הללו) . בזכות מה ומי יורדים גשמים
- ג. היום ידועים לכם סיפורים על גדולי ישראל שהתפללו על הגשם ונענו.